

INTIMNA ZBILJA SEOSKOG ETOSA

(Stjepan Džalto, *Selo Svadalovo*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1972)

Dragi Džimbeg

Selo ima stotinu lica i stotinu naličja. Na oči otvoreno i jasno, gotovo prozirno u svojoj naravnosti, ono je, u stvari, u svojoj intimnoj zbiljnosti, u dubinama svoje srži, tajno i zagonetno. Ono je upravo stoga neobično zanimljivo. Naravni život i prirodna duša sela i seljaka, iskrenost i otvorenost, s jedne strane, odnosno zatvorenost i sumnjivo motrenje novih ljudi i događaja, spontano hinjena naivnost, s druge, skrivaju i istodobno, kao u kakvoj zagonetnoj bajci, mame znatiželju i sile na upoznavanje i razotkrivanje.

Ta privlačnost ili, bolje, tajnovitost seoske psihe potaknula je i Stjepana Džalto, vrsna pripovjedača, književnika, župnika u bosanskoj seljačkoj sredini, da se u svojoj stvaralačkoj invenciji nadahne seoskim slikama i događajima i da nam snagom jedrog domaćeg iskaza i vještim nizanjem karakterističnih zgoda i dogodovština iz seljačke sredine predoči i otkrije tajne dubine seoskog genija, koji se neprimjetno krije ispod krutih i odbojnih naslaga krahke prividnosti i opore seoske stvarnosti.

Tako ubojito i jetko padaju kletve u *Selu Svadalovu*, rađaju se nove svade... Ali to je samo naličje. Skučen na malom prostoru, stoljećima izrabljivan i siromašan, naš se seljak toliko zaljubio u onaj svoj pedalj zemlje da ju je poistovjetio sa sobom. Tko mu je dirnuo u to, kao da je u nj dirnuo. Taj stoljetni mentalitet urodio je svojom oporošću i spontanim obrambenim mehanizmima. Ali to nije tematika ove zbirke. Džalto je našao i slijedio drugu venu: kroz životne zgode i nezgode sela i seljaka, kroz navike i običaje, on se spušta u intimnu zbilju seoskog etosa. Spontan, izvrstan portretist duhovne fizionomije sela, psiholog koji tako majstorski zapaža i iznosi čvorne točke seoske kolektivne psihe, Džalto nas je upoznao s tajnovitom psihom bosanskog sela koje je, unatoč prodiranju tehnike i modernizma, ostalo staro zatvoreno carstvo, dostupno samo vještim očima svojih vlastitih sinova i oštru peru talentirana, na svaki životni pokret senzibilna umjetnika.

Autoru je pošlo za rukom da nas, u nizu realističkih, gotovo faktografskih, kratkih pripovijesti, novela iz seljačke svakidašnjice, suoči i upozna s licem i naličjem sela: s onim izvanjskim, pojavnim a prividnim, i s onim intimnim što se tako majstorski, prirodno, skriva u naizgled banalnim pričama i događajima. Upoznaje nas, dakle, s duhom, sa svijesti i savjesti našega sela, s njegovim nečujnim bilom prošlosti i sadašnjosti, s onim što selo u svojoj stoljećima pamćenju mudrosti misli i osjeća.

Rođen na selu i u neprestanom dodiru sa seljačkim ambijentom, S. Džalto se uspio, sasvim spontano, približiti svijetu i sredini o kojima piše. Njegova je naracija bliska i jednostavna, seljačka. On u svojoj sigurnosti i neusiljenosti efekta i ne pokušava birati stil ili tražiti »poze«. Poput fotografa koji spontano zapaža i slika ili istraživača koji jednostavno bilježi, i Džalto gotovo fotografski pristupa opisu, a faktografski iskazu i reakcijama seoske psihe. Njegova je umjetnička vještina i uspjeh u uočavanju i sretnom odabiru najvrednijih elemenata, koji u nabrekloj narodnoj riječi i iskazu stvaraju kompletne slike, izazivaju i ostavljaju karakterističan dojam o selu i seoskim (ne)prilikama.

Selo Svadalovo nije, dakle, slikovit, običan opis sela i seoskog života. Vrlo jednost se ove zbirke temelji na drugom planu, na njezinim spontanim poniranjima u intimne dubine seoske psihe. Ova nam knjiga pruža jednu spoznaju više o onom unutarnjem, nedostupnom geniju sela koji se prenosi s pokoljenja na pokoljenje, pojavljuje u stotinu oblika a uvijek ostaje identičan sam sebi i tvori dušu sela. Naime, naoko sirova i nedotjerana, Džaltina naracija nosi u sebi onu dubinsku dimenziju slikanja i razotkrivanja nepristupačnih dubina seoskog mentaliteta. Svaka novela, u stvari, očituje svijet i doživljava seoske sredine, a sve u cjelini, ponovno, otkrivaju slojevitost i složenost stoljećima stvarane seoske duše.

Susrećemo se tako u *Selu Svadalovu* s najrazličitijim i najizrazitijim osobinama seoskog shvaćanja i života. Nešto tajnovito a jasno prodire iz tih običnih priča i događaja. Selo nam postaje jasno i neprekriveno; i njegova tuga i bol, i nemir i oporost, i strah i nade. Susrećemo se naime s čvrstom ukorijenjenosti i navikama našega seljaka, s njegovom čežnjom i radošću, sa svadom i kletvom, zavišću i zlobom, s vjerom i hinjenjem nevjere, s tugom i boli zbog osipanja sela i odlazanja u nepovrat, s čvrstim auktoritetom i prekrivenom sjetoni, sa seoskom iskrenosti i primisli, s nemirima i snovima mladih generacija.

Iako je naslov dosta izazovan i više sliči naličju negoli licu sela, *Selo Svadalovo* otkriva, dakle, lice i naličje. Nešto zbiljsko izbija iz ovih novela i tijekom čitanja postaje sve nazočnije. Javlja se duša sela. A »čudna je ta seoska duša... Ta je duša naoko gruba i siromašna. (Za glavicu kupusa ode ti glava ako joj tu glavicu otimaš)«. Ali »ista ta duša beskraino je bogata i plemenita«. Tako nam autor u uvodu opisuje seosku dušu. I doista, što dublje prodiremo u Džaltine novele, to više otkrivamo istinitost tih riječi. I kad zatvorimo knjigu, koju smo tako reći na dušak pročitali, osjetimo časkom da smo dohvatili dušu sela, da nam je čas prije bila na dlanu.

Sirova u svom iskazu, umjetnički neiscizilirana, ova zbirka novela ne gubi zato svoju izvornu vrijednost. Ona nam, ponavljam, na jedan klasičan način, daje živu sliku seoskog ambijenta i, još bolje, otkriva nam tajne dubine seoske neotuđene psihe. Zaželimo stoga da nas njezin autor i dalje obogaćuje svojim vrijednim književnim ostvarenjima.

NOVE KNJIGE

Živan Bezić, KRŠĆANSKO SAVRŠENSTVO, asketika, III izd., Crkva u svijetu, Split, 1973. — Sustavan prikaz katoličke nauke o kršćanskom savršenstvu, askezi i mistici. Odličan udžbenik duhovnog života za svećenički i redovnički pomladak. — Knjiga ima 430 str., cijena joj je 50 din; narudžbe prima: Uprava Crkve u svijetu, Zrinsko-Frankopanska 14, 58000 Split.

Dr o. Božo Vuco, OBRANA MOGA VJEROVANJA, II izd., Makarska, 1972; 196 str., cijena 20 din. — Naš poznati apologetski pisac za fra Božo Vuco raspravlja o opravdanosti i razložitosti vjere. — Narudžbe: Dr Božo Vuco, Put žrtava fašizma 1, 58300 Makarska.

Deša Dijana, Nada Gogala, Sofija Matijević: RIZNICA SPLITSKE KATEDRALE, Muzej Grada Splita, Split, 1972. — 188 str. teksta sa 101 slikovnim prilogom; može se nabaviti i u župskom uredu splitske katedrale: Kraj sv. Duje 2, 58000 Split.

Msgr Gracija Ivanović, MATER ECCLESIAE, homilije, C serija; cijena 15 din.; narudžbe: Msgr Gracija Ivanović, apostolski administrator, Dobrota, Boka Kotorska.

Juan Arias, UVIJEK NOVI KRIST (prijevod), Korčula, 1972; cijena 15 din.; narudžbe: Dominikanci, 50260 Korčula.

Dr Čedomil Čekada, GOSPODIN GOVORI, riječi Kristove iz evanđelja u propovijedima, II sv. (51.-100.), Đakovo, 1972; 256 str.; cijena 20 din.; narudžbe: Dr Čedomil Čekada, Put bratstva i jedinstva 20, 50000 Dubrovnik.

Josip Kribl, BOŽJA PORUKA ČOVJEKU, propovijedi kroz cijelu godinu, B ciklus, Zagreb, 1972; str. 215; cijena 40 din.; narudžbe: Dr Josip Kribl, Kaptol 7, 41000 Zagreb.

Žarko Brzić, ČOVJEK U SEBI PODIJELJEN, Đakovo, 1972. Cijena 20 din.; narudžbe: Biskupski ordinarijat, 54400 Đakovo.

Heinrich Böll, KRUH RANIH GODINA, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1972; cijena 20 din.; narudžbe: HKD sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.

Marijele Quartana, ISTINA O PORIJEKLU ŽIVOTA (prijevod), Samobor, 1972; cijena 15 din.; narudžbe: Josipa Dimnjaković, Ljubičin prolaz 1, 41430 Samobor.